

УДК 37.013.42:061.1

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА МОЛОДІЖНИХ ІНІЦІАТИВ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Горішна Надія Мирослаівна
м.Тернопіль

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена суспільною потребою у створенні в Україні ефективної системи підтримки молодіжних ініціатив, що є важливою передумовою безконфліктної інтеграції молодого покоління у суспільство. У статті розглянуто основні підходи до соціально-педагогічної підтримки молодіжних ініціатив, проаналізовано основні напрями, зміст та методи підтримки діяльності молодіжних громадських об'єднань у країнах Західної Європи.

Ключові слова: соціально-педагогічна підтримка, молодіжні ініціативи, молодіжні громадські об'єднання, молодіжна політика, соціальна робота.

Важливим вектором розвитку країни на сучасному етапі є формування громадянського суспільства. Необхідною передумовою його функціонування є наявність людей, здатних до активної громадської діяльності заради спільних цілей, інтересів, цінностей. Вирощування активних суб'єктів громадянського суспільства необхідно починати з молодого покоління, якому

завтра жити у державі, формувати її політику і життєдіяльність. Саме тому пріоритетним напрямом молодіжної політики на усіх рівнях є розвиток соціальної активності молоді, громадянської самосвідомості через їх участь у діяльності дитячих і молодіжних громадських об'єднань, молодіжних парламентів тощо.

Молодіжні громадські об'єднання є ефективною формою виховання, навчання, організації трудової та дозвілєвої діяльності підростаючого покоління у всьому світі. Турбота про молоде покоління була проголошена одним із найважливіших завдань діяльності ООН із самого початку її існування. У другій половині ХХ ст. світове співтовариство загалом, та окремі держави зокрема, почали проводити цілеспрямовану політику щодо підростаючого покоління, розвивати систему соціальної та педагогічної роботи з цією категорією населення. Протягом останнього десятиліття органами ООН було прийнято більше 50 резолюцій, які стосуються координації і вирішення найбільш актуальних проблем молоді, налагодження співпраці з неурядовими молодіжними об'єднаннями та організаціями, які безпосередньо взаємодіють із молодим поколінням у різних країнах

світу. Сучасна система розробки молодіжної політики в європейських країнах базується на принципах відкритості, відповідальності, ефективності, узгодженості. Важливими критеріями її ефективності є рівень залучення молодих людей до процесу розробки та прийняття управлінських рішень та участі у діяльності громадських організацій.

Соціально-економічні та політичні процеси, що відбувалися в Україні на початку 1990-х років, призвели до значних змін у суспільній системі виховання і, у першу чергу, вихованні дітей і молоді. Призупинення діяльності великих дитячо-молодіжних організацій, ліквідація державного замовлення на соціально-педагогічні програми роботи з підростаючим поколінням зруйнували механізми підтримки і супроводу соціального становлення молоді людини. Тому вивчення зарубіжного досвіду соціально-педагогічної підтримки дитячого і молодіжного рухів для нашої країни є особливо актуальним.

Аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження свідчить, що різні аспекти соціально-педагогічної підтримки молодіжних ініціатив знайшли відображення у працях вітчизняних (Л. Романовська, О. Карпенко, Ю. Поліщук, С. Харченко та ін.), російських (С. Гіль, Р. Літвак, Е. Мальцева, О. Кулічов та ін.), та зарубіжних (М. Хаан, В. Тіде та ін.) дослідників. Вважаємо за доцільне зауважити, що у розвинутих європейських країнах практичні аспекти підтримки діяльності дитячих і молодіжних громадських об'єднань є краще розвинутими, аніж теоретичні. Це можна пояснити довголітніми демократичними традиціями розвитку громадянського суспільства, основою якого виступають громадські організації; пріоритетністю вирішення усіх завдань і проблем, пов'язаних із підростаючим поколінням; налагодженістю ефективних механізмів реалізації дитячої і молодіжної політики; сформованістю та високим рівнем розвитку системи служб по роботі з дітьми і молоддю.

Метою статті є аналіз зарубіжного досвіду соціально-педагогічної підтримки молодіжних ініціатив. Завдання статті передбачають: аналіз сутності соціально-педагогічної підтримки молодіжних ініціатив; визначення її основних напрямів; виявлення змісту і методів підтримки діяльності молодіжних громадських об'єднань.

Виклад основного матеріалу. Результати аналізу науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження свідчать, що найбільш загальним терміном, який охоплює різні напрями, види і форми допомоги підростаючому поколінню у європейських країнах є «молодіжна робота», у рамках якої забезпечується сприяння діяльності дитячих і молодіжних громадських об'єднань. На сьогодні у різних країнах Західної Європи існують відмінні підходи до надання підтримки та її характеру, а також різні терміни, які її позначають.

Зауважимо також, що у дослідженнях зарубіжних учених різних країн вживаються відмінні терміни для позначення соціально-педагогічної підтримки. У Великобританії, наприклад, соціально-педагогічна підтримка представлена термінами “pastoral care” (пасторська турбота), “tutoring” (кураторство) і “personal and social education” (особиста та соціальна освіта) [1]. У США поширеними є терміни «counselling» (консультування) та «guidance» (супровід). Поняття “guidance”, як правило, пов'язують з превентивною роботою, проте воно вживається і в більш широкому контексті як допомога у ситуаціях вибору, прийняття рішення або адаптація до нових умов. Поняття “counselling” асоціюється з діяльністю фахівців щодо вирішення уже існуючих проблем дітей і молоді.

Проблема підтримки дитячого і молодіжного руху набула визнання у західноєвропейських країнах в кінці ХХ століття у результаті осмислення наслідків бурхливих молодіжних революцій 1960-1970 рр., що мали місце у ряді європейських країн, наростання загального шквалу молодіжних проблем.

Як свідчать результати здійсненого аналізу, органи державної влади розвинутих західноєвропейських країн, таких як Німеччина, Великобританія, Австрія, проявляють значний ін-

терес до проблем життєдіяльності молодіжних об'єднань. Маючи досить розвинуті, нормативно та організаційно закріплені форми роботи з молоддю, ці країни роблять ставку на взаємодію не з окремими індивідами, а з їх організованими структурами. Законопослушність, культуровідповідність та добровільність участі у молодіжних об'єднаннях стимулюються законодавством та налагодженою системою соціально-педагогічного супроводу молодіжних ініціатив. Практично у всіх західно-європейських країнах створені міністерства у справах молоді, які здійснюють різнобічну підтримку молодіжних об'єднань, у тому числі й надають фінансову допомогу з державного бюджету на дотаційній, конкурсній та грантовій основах. Будучи головним суб'єктом підтримки, держава прагне обмежити можливості впливу на дітей і молодь з боку політичних партій та релігійних організацій, навіть до повного призупинення їх діяльності, якщо вона визнана небезпечною для підростаючого покоління.

Добре розвинута система допомоги дітям і молоді, що має багаторічний досвід, діє у Федеративній Республіці Німеччина. Державна молодіжна політика у цій країні ґрунтується на особливій ролі держави, регламентації законом заходів підтримки молодих людей та їх об'єднань. Стратегія дій виходить з відповідальності держави за інтеграцію всієї молоді і передбачає розробку соціальних програм, доступних для усіх представників підростаючого покоління. У зв'язку з цим метою молодіжної політики в Німеччині є підтримка індивідуального і соціального розвитку молодих людей, а також їх захист. Підтримка молодіжних громадських організацій у ФРН здійснюється на різних рівнях.

На федеральному рівні Відділ з питань молоді, який є структурним підрозділом Міністерства у справах сім'ї та молоді на основі нормативних правових актів розробляє Федеральний план сприяння дітям і молоді – головний інструмент уряду країни у проведенні молодіжної політики. Підтримка та сприяння діяльності дитячих та молодіжних громадських об'єднань розглядається у ньому як один із основних принципів соціально-педагогічної роботи з молоддю [6].

На рівні федеральних земель діють профільні міністерства, які забезпечують реалізацію Федерального плану та забезпечують додаткові можливості для розвитку молодіжного руху на рівні земель, зокрема через ініціювання та реалізацію конкретних проектів.

Найбільші федеральні землі країни поділені на округи, на рівні яких функціонують органи державного управління середнього рівня – урядові управи. При урядових управах діють відомства у справах молоді, які займаються координаційною та консультативною діяльністю, а також здійснюють функції регіонального планування соціальної та соціально-педагогічної діяльності з молоддю та її об'єднаннями.

Останній, четвертий рівень підтримки молодіжних організацій реалізується на рівні територіальної громади. З точки зору планування, забезпечення та фінансування він є головним у роботі з дитячими і молодіжними громадськими об'єднаннями. З метою забезпечення більш сприятливих умов їх функціонування та міжвідомчої координації місцеві органи влади співпрацюють із владою земель. Завдання щодо розвитку молодіжних ініціатив на місцях можуть також вирішувати об'єднання міст та муніципалітетів округу.

Підтримка, яку надають органи місцевого самоврядування та громадські структури молодіжним об'єднанням, на відміну від інших рівнів допомоги, орієнтована на задоволення конкретних потреб об'єднань, а також надає їм можливість впливати на прийняття рішень та брати участь у вирішенні багатьох місцевих проблем. Робота молодіжних організацій, поряд із вихованням та освітою, спілкуванням і організацією дозвілля, наданням допомоги та консультаціями, має на меті представлення інтересів молодих людей перед державою і суспільством у всіх сферах. Такий підхід передбачає можливість втручання молодого покоління в усі політичні процеси та рішення, що зачіпають їх

інтереси.

Основними завданнями діяльності молодіжних громадських об'єднань Німеччини є:

- захист підростаючого покоління від великих громадських структур та державних інститутів (школи, міліції, організації дозвілля), компенсація упущеного у діяльності, що стосується дітей і молоді, і одночасно підготовки їх до виконання життєвих завдань;
- організація соціального досвіду дітей і молоді у сфері своїх ровесників, яка передбачає розрахунок своїх сил та впливу на інших, визнання перших успіхів у соціальній сфері, пошуки своєї соціальної позиції;
- надання соціальної допомоги підростаючому поколінню у період його професійного самовизначення, апробація різних соціальних рольових моделей, виявлення здібностей і нахилів;
- попередження можливого у юнацькому віці процесу відчуження, виникнення різних комплексів, страхів тощо, наслідками яких є наркоманія, асоціальні дії тощо;
- протидія засиллю індустрії дозвілля з допомогою розумної організації вільного часу дітей і молоді у рамках педагогіки дозвілля;
- надання молодому поколінню простору, вільного від політичних санкцій;
- набуття елементарних знань і досвіду врегулювання конфліктів, прийняття рішень у ситуації вибору [5, с. 75-76].

Молодіжні громадські об'єднання Німеччини можуть одержати статус «громадського виконавця», якщо їхня робота відповідає завданням державної чи муніципальної молодіжної політики, та брати участь в реалізації конкретних заходів, лобювати інтереси своїх членів на усіх рівнях влади. Таким чином, представництво інтересів молоді просувається «знизу до гори».

У Німеччині на реалізацію молодіжних програм асигнується близько 10% муніципального бюджету [2]. При цьому, потрібно наголосити, що прийняття муніципальними органами зважених довгострокових рішень, внесення до них коректив здійснюється на засадах регулярного моніторингу проблем молодого покоління незалежними експертами.

Здійснений аналіз соціально-педагогічної підтримки молодіжних об'єднань у Німеччині дає змогу констатувати, що її характерними рисами є законодавче закріплення, багаторівневий характер, відкритість, відсутність жорсткої організаційної структури, часткова інституалізація, яка зачіпає, як правило фінансові та юридичні аспекти діяльності.

В Австрії соціально-педагогічна допомога молоді є самостійною сферою навчання і виховання, метою якої є створення умов для нормальної соціалізації молоді. Модель молодіжної політики Австрії є протективною: діти і молодь вважаються особливо вразливими категоріями населення, і тому їм необхідно сприяти, охороняти і підтримувати [4].

Питання роботи з дітьми і молоддю в Австрії регулюються Законом «Про соціальну роботу з молоддю». Відповідно до нього за надання соціальної підтримки і допомоги відповідає держава, а безпосередні послуги надаються за місцем проживання. Недержавні організації можуть вирішувати ті завдання соціальної допомоги і підтримки, які не входять у коло обов'язків держави. Єдиною умовою є прийнятність їх цілей та рівень забезпечення. У соціальній роботі з молоддю діє принцип субсидіарності: якщо добровільна молодіжна організація працює краще та економічно більш ефективно, ніж державна, то вибрати слід саме її. Вирішувати, чи відповідає недержавна організація по роботі з дітьми і молоддю своїм завданням повинен державний орган по роботі з молоддю [3]. Соціально-педагогічна робота з молоддю в Австрії сьогодні все більше інтегрується у різні сфери життєдіяльності молодого покоління – дозвіллеву, педагогічну, виховну, юридичну, громадську роботу.

Метою соціально-педагогічної підтримки громадських структур молоді, яка є одним із напрямків соціальної роботи, є надання підростаючому поколінню можливості стати активним

творцем свого майбутнього у сфері особистих взаємовідносин та взаємовідносин у суспільстві, на роботі та у вільний час.

Отже соціально-педагогічна допомога і підтримка молодіжних громадських структур в Австрії здійснюється як державними, так і недержавними організаціями і спрямована на інтеграцію молодого покоління у різні сфери життєдіяльності суспільства.

У Великобританії загальне спрямування, цілі і пріоритети молодіжної політики формулює держава, але в її реалізації головна роль відведена органам місцевого самоврядування та громадським організаціям. В країні відсутні спеціальні міністерства у справах дітей і молоді. Розробка єдиних національних програм і планів не практикується, молодіжна політика як комплекс заходів, покликаних забезпечити всім молодим людям рівні можливості для гідного життя, реалізується різними міністерствами, відомствами, громадськими організаціями в рамках їх компетенції. Проте, діяльність з реалізації дитячої і молодіжної політики у Великобританії координується Управлінням по роботі з молоддю і Комітетом у справах дітей та молоді Міністерства освіти.

У Великобританії роботу з дітьми і молоддю здійснюють близько 150 муніципалітетів. Як правило, ця робота ведеться спільно з дитячими та молодіжними громадськими організаціями. Основою для реструктуризації системи організації по роботі з дітьми і молоддю є «Закон про охорону дитинства», прийнятий у 2004 році [3].

Згідно із законом державний орган по роботі з дітьми і молоддю зобов'язаний налагоджувати і здійснювати співробітництво з особами та організаціями, що працюють з даними віковими категоріями населення на території відповідальності цього органу. Партнерами державного органу можуть бути установи соціального забезпечення, охорони здоров'я, дитячі і молодіжні громадські об'єднання.

Робота з молоддю фінансується державним органом по роботі з дітьми і молоддю та його партнерами, які надають персонал, товари, послуги, приміщення або інші ресурси, а також створюють і поповнюють колективний фонд. Останній являє собою фонд, який формується за рахунок внесків державного органу та його партнерів, і з якого здійснюються платежі на покриття витрат, пов'язаних із здійсненням відповідних функцій державного органу та його партнерів [3].

В цілому для британської молодіжної політики характерна тенденція дати молодим людям шанс, підтримати їх, але утриматися від надмірної опіки і добродійності, які підбивають стимул самостійної активності, ведуть до утриманства.

Здійснений аналіз молодіжної політики західноєвропейських країн у сфері підтримки діяльності молодіжних громадських об'єднань свідчить, що вона здійснюється на декількох рівнях: державному, муніципальному та на рівні територіальних громад. Органи державної влади здійснюють аналітику проблем дітей і молоді, розробку цільових стратегічних програм, сприяють розробці нормативно-правових документів щодо захисту прав та інтересів молодого покоління, визначають загальні напрями діяльності молодіжних громадських об'єднань, виходячи їх цілей молодіжної політики, визначають межі та розміри фінансової допомоги, що надається молодіжним об'єднанням. При цьому специфіка підтримки в різних країнах здійснюється по-різному: у Великобританії фінансова допомога від держави є обмеженою і надається у крайніх випадках, у Німеччині, Австрії, Швеції, Швейцарії та Фінляндії отримання коштів з державного бюджету є достатньо розповсюдженою процедурою. Важливим чинником ефективності підтримки є суб'єктність молоді та її об'єднань у системі відносин з державою.

Висновки. Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що підтримка та сприяння діяльності молодіжних громадських об'єднань є одним із пріоритетних напрямів молодіжної політики для світового співтовариства. Її метою є сприяння безконфліктній інтеграції молодого покоління у суспільство. Молодіжні

громадські об'єднання розглядаються як основний інструмент участі молоді у процесах реалізації молодіжної політики.

Соціально-педагогічну підтримку діяльності молодіжних ініціатив є спеціально організованим видом діяльності, спрямованим на ініціювання, виявлення, допомогу в самоорганізації діяльності, розвиток інтересів і творчих здібностей, супровід ініціатив підростаючого покоління, з метою його соціокультурної адаптації та самореалізації.

Для більшості зарубіжних країн характерна триступенева структура такої підтримки: макрорівень (національне законодавство), мезорівень (місцеве самоуправління) та мікрорівень (особистість керівника об'єднання). Необхідними умовами її ефективності є: об'єднання міжвідомчих зусиль, спрямованих на створення позитивних умов для життя, виховання та розвитку молоді; вдосконалення законодавчого поля діяльності молодіжних об'єднань, визнання і забезпечення ролі молоді в якості суб'єкта взаємодії, реалізації її ініціативи, публічності та змагальності надання підтримки, колегіальності і педагогічного контролю реалізації намірів.

Забезпечення підтримки діяльності молодіжних громадських об'єднань у країнах Західної Європи здійснюється через: надання фінансової допомоги на реалізацію проектів та програм; інформування об'єднань про програми державної

підтримки громадських об'єднань, місцеві закони та інші нормативно-правові акти, заходи у сфері державної молодіжної політики; консультативну допомогу з питань створення і реєстрації громадських об'єднань, розробки програм і проектів, прийняття концепцій взаємодії державної влади з громадськими об'єднаннями.

Вказані напрями соціально-педагогічної підтримки у зарубіжних країнах є частиною державної структури з чітко налагодженими механізмами взаємодії усіх елементів системи, які постійно удосконалюються відповідно до змін в інших сферах суспільства (законодавчій, освітній, соціально-економічній, дозвільній тощо). Проте, враховуючи те, що сама структура цієї системи багато у чому визначається специфічним соціальним законодавством кожної країни, особливостями адміністративного устрою держави, перенесення цього досвіду у нашу країну вимагає адаптації, врахування соціальних, економічних, законодавчо-правових, адміністративних, культурно-етнічних та інших особливостей нашої країни.

Таким чином, проведений аналіз конкретно-історичного досвіду і прогресивних ідей у сфері молодіжної роботи на прикладах різних країн світу демонструє необхідність формування цілісного підходу до підтримки діяльності молодіжних об'єднань.

Література і джерела

1. Богинская Ю.В. Анализ понятия «социально-педагогическая поддержка» в научной литературе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 04.10.2011: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfo/2009_3/files/ped_2009_03_12_Boginskaya.pdf> – Загол. з екрану. – Мова рос.
2. Международный опыт в сфере государственной молодежной политики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 23.07.2011: <<http://www.edu.gov.kz/index.php?id=951&L=1>> – Загол. з екрану. – Мова рос.
3. Тиде В. Нормативно-правовое обеспечение социальной работы с молодежью и функционирования публичных библиотек в муниципалитетах ряда европейских странах / Вольфганг Тиде [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 02.09.2011: <http://www.wolfgang-tiede.de/Regulation_of_Youth_Work_rus.pdf> – Загол. з екрану. – Мова рос.
4. Хаан М. Европейская молодёжная политика - на пользу молодым людям Австрии / Марина Хаан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : 19.08.2011: <http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No9/N9_YP_Austria_Youth_EU_ru.pdf> – Загол. з екрану. – Мова рос.
5. Щеклеина А.В. Педагогические условия взаимодействия субъектов социальной работы в зарубежном опыте: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / Алла Владимировна Щеклеина. – Москва, 1999. – 187 с.
6. Richtlinien zum Landesjugendplan Ministeriums für Frauen, Jugend, Familie und Gesundheit v. 30.10.2002 – IV 1 – 6411.2. – S. 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 22.08.2011: <<http://www.leverkusen.de/vv/forms/2/409.pdf>> – Загол. з екрану. – Мова нім.

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена общественной потребностью в создании в Украине эффективной системы поддержки молодежных инициатив, что является важной предпосылкой безконфликтной интеграции молодого поколения в общество. В статье рассмотрены главные подходы к социально-педагогической поддержке молодежных инициатив, проанализировано основные направления, содержание и методы поддержки деятельности молодежных общественных объединений в странах Западной Европы.

Ключевые слова: социально-педагогическая поддержка, молодежные инициативы, молодежные общественные объединения, молодежная политика, социальная работа.

The relevance of the material stated in the article, is caused by social need to create in Ukraine an effective system of youth initiatives support, which is an important prerequisite of young people successful integration of into the society. The author reviews conceptual approaches to the socio-pedagogical support of youth initiatives; analyzes major trends, content, and methods of youth organizations support in the countries of Western Europe.

Key words: socio-pedagogical support, youth initiatives, youth non-governmental organizations, youth policy, social work.